

4 | interviii

nedelja, 30. januarja 2022

pogovorov dejal, da je v naših krajih nesmiselno trošiti energijo, češ da je bog pri nas preveč vložil v lepoto in premalo v pamet ... Se strinjate z njim?

Na pesniški način je povedal, da živimo v lepem okolju, v katerem pa so ljudje precej nespametni. Če se ozrem okoli sebe, mu lahko pritrdim. Braco Dimitrijević rad pripoveduje kratke in duhovite zgodbe, nekakšne umetniške koane. Skoznje odstira paradokse naše družbe, odnosov, človeka, umetnosti. Ena od njegovih zgodb gre takole: "Okoli mize so sedeli trije nepridipravi in poiskali četrtega z malo umetniškega talenta. Našli so ga nedaleč stran. Hitro je izginil iz zgodovine, vendar to ni pomembno. Vsi so zaslužili nekaj malega denarja." Kaj sporoča zgodba? Govori o izkoriščanem umetniku in o ustroju umetniškega trga, na katerem so tudi koristoljubne barabe. Meni najljubša pa je sledeča: "Nekoč sta, daleč stran od mest in naselij, živela dva izjemna slikarja. Nekega dne je kralj lovil v bližini njunih hiš in izgubil psa. Našel ga je na vrtu enega od obeh slikarjev. Videl je slikarjeva dela in vzel moža s seboj na grad. Slikarju je bilo ime Leonardo da Vinci. Ime drugega se je za vselej izgubilo v človeškem spominu." Sporočilo zgodbe: uspeh je mnogokrat naključen, knjemu pa botrujejo vplivneži.

Res je, naključja so pomembna, to dokazujejo tudi mnogi življenjepisi vaših intervjuvancev. Ampak zdi se, da so bila nekatera naključja usojena oziroma usodna. Ali morda verjamete v usodo?

Hm? Verjetno niti v eno niti v drugo. Ne vidim preko obzorja, da bi mogla z gotovostjo pojasniti in razumeti, zakaj nas kdaj življenje preizkuša do skrajnih meja naših zmognosti. Zakaj nas mnogokrat na videz krivično brusi v dragocene diamante? Ker je to v naše najvišje dobro? Ne zadošča mi budistični in hinduistični koncept karme, to je dejanja in njegovih posledic, ali pa krščanskega "kar seješ, to žanješ". Hranil občutke krivde. Nekje v preteklih življenjih sem ga lomil, zato sem zdaj kaznovan. Morda je tako preprost, ne vem, nimam teh izkušenj, nisem še prestopila onstran. Izkustveno pa vem eno: ko izberemo svoje obnašanje (vedenje), izberemo njegove posledice. Tej odgovornosti ne moremo ubežati.

Na Istanbulske bialu leta 2009
Foto: Osebni arhiv

Vsaka umetnost je tuja takrat, ko je sodobna

Dimitrijević je poznan po seriji del Naključni sprehajalec, kjer je razstavljal "dela" slučajnih mimoidočih. Kaj je torej umetnost?

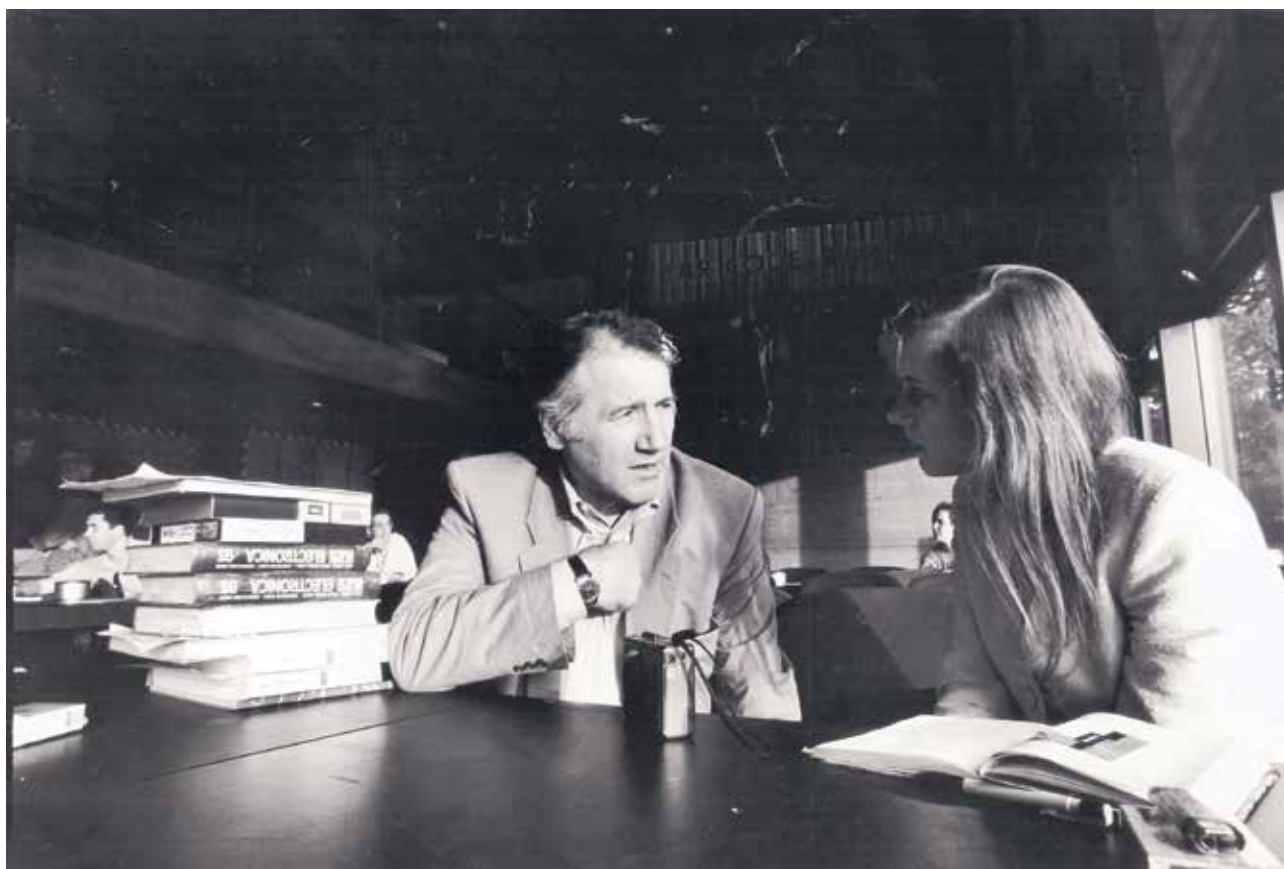
O tem, kaj je umetnost in kaj je lepo, so pisali knjige in jih še. Prislunhite pekinški operi, tradicionalnemu kitajskemu gledališču. Težko boste dolgo vzdržali. Niste navajeni njihovih zvokov in glasbenih struktur, prav tako ne poznate kitajskih mitov in pravljic. Ali pa si oglejte japonski film brez podnapisov. Jaz sem si ga nehote, enkrat davno v Kinoteki. Ničesar nisem razumela. Njihova govorica je takšna, da zahodnjak ne loči, ali se oseba jezi ali je ljubezniva.

Odnos do umetnosti in znanosti je odličen kazalec duhovne in intelektualne širine vladajočih, njihove kultiviranosti in izobraženosti

Za doživljanje in razumevanje umetnosti je treba poznati kulturne kode posameznih družb in obdobj. Japonska ima drugačne kot Evropa. A tudi romantika ima drugačne od sodobne umetnosti, le da romantiko poznamo, sodobne umetnosti pa ne. Mozart in Beethoven sta del naših genov, prav tako Michelangelo in starogrška kultura. Zlahkoto v njih uživamo. Drugače pa je s sodobno umetnostjo. Vsaka umetnost je tuja takrat, ko je sodobna. Njen teren moramo še osvojiti. Salieri s svojo povprečno glasbo je bil bolj popularen od Mozarta, a je danes skoraj pozabljen. Ali pa van Gogh, ki se je za časa svojega življenja boril z nepriznanostjo

Maja Megla na Beneškem bialu junija 1999 Foto: Diego Andrés Gómez

in revščino, danes pa njegova dela na dražbah podirajo rekorde. Človek, ki bi odrasel v pragozdu, ne bi znal brati in uživati v dobrobitih branja. Za umetnost so potrebni razumevanje, vzgoja, izobraženost, spremljanje. Skozi zgodovino je bila večinoma sodobna umetnost sodobnikom tuja in nerazumljiva. Spoznati jo je treba in razumeti. Šele za tem jo lahko sprejmemo, doživljamo in v njej uživamo.

Torej ni nič čudnega, da so tisti, ki so novim smerem utirali pot, slabše nagrajeni kot njihovi sledilci, kajne?

Ja, v zgodovini ni bilo pravičnega nagrajevanja izumov, odkritij in umetniških presežkov. Nasprotno. Človek je nagnjen k temu, da vzdržuje staro, ker mu je domače in je starega vajen. Odklonilen je do novega, kdaj celo napadalen, sovražen in zavračajoč.

Kako gledate na kupce, ki dajejo milijone za neko umetniško delo?

Dajejo jih, ker jih imajo. Mnogi med njimi so snobi, ki se kitijo z bogastvom. Zato na dražbi kupijo sliko za 82 milijonov dolarjev, kar je cifra, za katero je bil leta 1990 prodan van Goghov Portret dr. Gacheta nekemu japonskem poslovne-

žu. Takrat je bila to najdražje prodana slika. A so prišle še dražje. Leta 2017 je bila na dražbi prodana slika Leonarda da Vincija Salvator Mundi (Odrešenik sveta) za 450,3 milijona dolarjev. Kupil jo je savdski princ Badr. Visoko na lestvici sta tudi Paul Cézanne z 288 milijoni dolarjev in Paul Gauguin z 229 milijoni dolarjev. Obe sliki sta odšli v Katar. Je to obsceno? Meni je. Veliko umetnikov je umrlo v revščini. Zakaj sploh takšen razvraten kapitalski spektakel? Za mene umetnost ni nekaj, kar lahko poseduješ. Je notranja lepota, kultiviranost duha, žlahtnost, ki jo nosiš v sebi. Brez tega umetnosti ne moreš niti videti, niti razumeti, niti doživeti.

Kar nekaj razgovorov ste imeli po zaslugi koncev Lah, ki tudi rada kupujeta znana imena - ampak seveda za malo nižjo ceno ... Kako pa gledate na take zbiratelje pri nas?

Zakonca Lah ustvarjata impozantno zbirko že uveljavljenih in mednarodno priznanih umetnikov, kar tudi pomeni, da imajo na trgu svojo ceno. Z njima se slovenske institucije s pičlimi sredstvi za odkupe ne morejo kosati niti v sanjah. So kot David in Goljat. Druga je zbirka sodobne umetnosti Vzhodne

Med pogovorom z avstrijskim umetnikom in kuratorjem Petrom Weiblom sta ugotovila, da oba obožujeta matematiko. "Za debelo uro naju je odneslo stran od umetnosti v nove matematične teorije."

Foto: Miha Fras

Evrope 2000+, ki je nastajala v Moderni galeriji pod vodstvom nekdanje direktorice Zdenke Badovinac. V njej je veliko pomembnih in dragih del, ki so bila v zbirko podarjena zaradi naklonjenosti do dela institucije in njene direktorice. Dragocena zbirka je bila na nekaj razstavah predstavljena tudi v tujini.

V umetnosti ni absolutnih resnic

Že dolgo spremljate in ste aktivni na domači umetniški sceni. Kako gledate na zadnji dve leti, ko se politiki vse bolj intenzivno vpletajo in postavljajo nova merila na tem področju?

Kaj bi rekli za družbo, kjer niso pomembni znanje in izkušnje, temveč "naš" in "vaš"? Takšno delovanje velja za gangsterske tolpe Bronx in Harlema! Gre za gangstersko delovanje tolpe. V takih "vrednotah" ne more biti razcveta in razvoja, temveč razgradnja in razpad. Ne